

Villa's en scholen – Huisvesting

Eric Bor

Nadat in 1874 station Naarden-Bussum op de lijn Amsterdam-Amersfoort was geopend, veranderde een stroom van gefortuneerde lieden uit de hoofdstad het boerendorp, dat in 1873 nauwelijks 1200 inwoners telde, in een lustoord voor de betere stand. Uiteraard wilde men voor zijn kroost gedegen onderwijs. De lagere scholen in het dorp boden soms uitgebreid lager onderwijs (ulo), maar nu kwamen er scholen als hogere burgerschool (hbs) en gymnasium. Het diploma van deze scholen gaf toegang tot het hoger onderwijs: de universiteiten en hogescholen. In onderstaande gebouwen vond dit onderwijs plaats. Het is een enigszins duizelingwekkend overzicht, mede doordat tijdens de oorlogsjaren de bezetter een aantal schoolgebouwen voor langere of kortere tijd confisqueerde en de scholen dwong allerlei noodoplossingen te bedenken. Los daarvan maakt deze opsomming zichtbaar hoe het middelbaar onderwijs in Bussum zich, net als elders in Nederland, aanvankelijk strikt langs levensbeschouwelijke lijnen ontwikkelde: rooms-katholiek, christelijk en bijzonder-neutraal. Verder laat het zien hoe de scholen zich vooral na de oorlog in bochten hebben moeten wringen om voldoende leslokalen te vinden voor het steeds maar groeiende aantal leerlingen.

Instituut Nova (Meerweg 10, oude nummering)

Op het terrein, omsloten door de Meerweg, de Prins Mauritslaan, de Corverlaan en de Graaf Florislaan, stond sinds 1897 een grote villa, die in 1901 in gebruik werd genomen door Instituut Nova, als een kostschool voor meisjes. Dit particuliere instituut bood de joffers uit de gegoede stand het programma van een 3-jarige hbs (de volledige hbs-opleiding duurde vijf of zes jaar aangevuld met Slöjd (een Zweedse handwerkmethode) en koken. Voor sport was er achter de school een tennisbaan.

Toen in 1911 de Gooische HBS zijn deuren opende, gaven veel ouders de voorkeur aan die school voor hun kinderen en werd het moeilijk voor Instituut Nova. Wanneer

het precies zijn deuren sloot, is niet geheel duidelijk, maar in 1922 werd de villa een verpleeghuis en in 1925 werd hij gesloopt. Het koetshuis van de villa staat nog wel op het terrein, in de tuin van Graaf Florislaan 26.

Koetshuis bij villa Nova

van het voortgezet onderwijs

Gooische HBS (Constantijn Huijgenslaan 12)

In 1911 werd de Gooische HBS door toedoen van enkele gemeenteraadsleden niet als openbare, maar als door een groep ouders gefinancierde bijzonder-neutrale school opgericht. Het gebouw, dat aanvankelijk net buiten de bebouwde kom van Bussum stond, werd ontworpen door de Bussumse architect C.J. Kruisweg. In 1964 kreeg de school de felbegeerde bevoegdheid ook het examen gymnasium af te nemen en werd de naam veranderd in het Goois Lyceum.

huishoudelijke vakken. In 1920 werd de school uitgebreid met een lyceum in een ander gebouw (zie de tekst hieronder). In 1935 verhuisde de school naar de Nieuwe 's-Gravelandseweg 21, de huidige villa Tindal. In 1962 sloot ze voorgoed haar deuren.

Villa Nieuwburg/Willem de Zwijger College (Nieuwe 's-Gravelandseweg 38)

In villa Nieuwburg ('de vogelkooi') werd in 1920 de lyceumafdeling van de Luitgardeschool voor meisjes ondergebracht. Een

Het 100-jarige Willem de Zwijger College aan de Nieuwe 's-Gravelandseweg, met rechts de Spieghekerk

Tussen 1973 en 1978 werd het oude gebouw in delen gesloopt en vervangen door een nieuw, door architect Rutger Dirk Bleeker ontworpen gebouw. De ingang en het adres veranderden in 1973 in Vossiuslaan 2a.

Luitgardeschool (Nieuwe 's-Gravelandseweg 11)

In 1917 werd de Luitgardeschool opgericht, een christelijke kostschool voor meisjes die eveneens een 3-jarige hbs omvatte, waarna een bovenbouw volgde met extra talen en

lyceum was een school waarin je na een brugperiode kon kiezen voor de hbs- of de gymnasiumafdeling. Deze school zou uitgroeien tot het Willem de Zwijger College. Toen in 1923 ook jongens werden toegelaten, moesten er direct noodlokalen worden geplaatst en kreeg architect C.J. Kruisweg opdracht een uitbouw achter de villa te ontwerpen. Deze uitbouw werd in 1925 opgeleverd en maakt nog steeds deel uit van het schoolgebouw. Dit geldt ook voor de vleugel die in 1934 naast de villa werd geplaatst.

*Villa Berkenheuvel
aan de Nieuwe
's-Gravelandseweg, waar
de paters-leraren van het
St. Vituscollege woonden*

In 1954 werd de villa gesloopt en kreeg het hoofdgebouw de huidige vorm. In latere jaren is er aan de achterzijde nog bijgebouwd en in 2007 is de aula/gymzaal, die in 1974 was aangebouwd, vervangen door een nieuwe aanbouw, waarin behalve een aula/gymzaal elf leslokalen zijn opgenomen.

Prins Hendrikschool (Oud Bussummerweg 22)

Van 1942 tot 1946 huisvestte dit pand de Prins Hendrikschool (nu de Vondelschool), tegelijk de Gooische HBS en het Lyceum (later Willem de Zwijger College). De ene week 's ochtends de hbs en 's middags het lyceum en de andere week andersom.

Villa Quatre Bras (Emmalaan 15)

De katholieke leerlingen gingen voor de oorlog doorgaans naar het Ignatiusgymnasium in Amsterdam of de rooms-katholieke hbs in Hilversum (het huidige Alberdingk Thijm College). In 1942 werd het voor hen moge-

lijk in Bussum te blijven, want paters van de Orde van het Heilig Kruis stichtten het Collegium Constantianum in villa Quatre Bras. In 1946 verhuisden de Paters Kruisheren hun Collegium naar Amersfoort, wat het begin werd van het huidige Nieuw Eemlandcollege aldaar. In 1955, toen voor de school in Amersfoort een prachtig gebouw was neergezet, kwamen zij terug naar Bussum om het Vituscollege te stichten.

Villa Zonnewende/De Beuk (Brinklaan 144-146)

Villa Zonnewende/De Beuk huisvestte van 1875 tot 1885 een 'Kostschool voor Jonge Dames'. Vanaf september 1941 zat in De Beuk een opleiding voor staatsexamen gymnasium en hbs. Deze opleiding was een onofficiële voortzetting van het Theosofisch Lyceum in Naarden, dat op 21 maart 1941 door de bezetter was gesloten. Dit lyceum was sinds 1927 op landgoed Drafna gevestigd. Op 4 april 1941 werd de school onder Duits beheer

heropend om de leerlingen in de gelegenheid te stellen het schooljaar af te maken. De docenten boden daarna aan de leerlingen uit de voorexamenklassen nog tot het examen particulier te begeleiden, maar op verzoek van een aantal ouders namen ze ook leerlingen uit lagere klassen in De Beuk onder hun hoede. Toen de school weer een officiële status kreeg en in 1947 verhuisde naar villa Vijverberg, bleven de gymlessen op woensdag en zaterdag plaatsvinden in De Beuk.

Villa Vijverberg (Nieuwe 's-Gravelandseweg 48/ Willemslaan 1)

Zoals hierboven vermeld, trokken docenten en leerlingen van het voormalige Theosofisch Lyceum, die tijdens de oorlog onofficieel in De Beuk waren doorgestaan, in 1947 in villa Vijverberg. De school kreeg de steun van de invloedrijke Bussumse Engelandvaarder, minister uit het oorlogskabinet en PvdA-senator G.J. van Heuven Goedhart. Door zijn

toedoen verkreeg de school, eigenlijk tegen de wens van het departement in, rijkssubsidie en de bevoegdheid tot het afnemen van examens hbs en gymnasium voor 6 jaar. In september 1947 ging het Goois Lyceum van start (een verwarrende naam: het huidige Goois Lyceum heette destijds nog Gooische HBS). In 1949 werd de ingang van het terrein verlegd naar de Willemslaan en werd het adres Willemslaan 1. Helaas werd de subsidie in 1953 niet verlengd, waardoor de school moest sluiten.

In 1955 openden de Paters Kruisheren in villa Vijverberg een katholiek lyceum, dat uit zou groeien tot het huidige Vituscollege. Een nieuw schoolgebouw kon het Vitus pas betrekken in 1966. Voordien werd het gestaag groeiende leerlingenaantal ondergebracht in steeds meer noodlokalen op het glooiende terrein van villa Vijverberg. Toen het Vitus in 1966 was verhuisd, werden de zestien noodlokalen gedeeld door het Willem de Zwijger College en de Gooische HBS. Doordat de

Het Broederhuis aan de Sint Vitusstraat, waar de gymnasiumafdeling van het St. Vituscollege enkele jaren gehuisvest was

Het Vituscollege aan de Beerensteinerlaan, met op rechts-achteraan het nieuwe Art-gebouw

omvangrijke babyboomgeneratie in die jaren naar het voortgezet onderwijs ging, kregen ook die scholen voortdurend meer leerlingen (in 1955 telden alle scholen voor gymnasium, lyceum, hbs en mms in Nederland tezamen 35.000 leerlingen, in 1965 waren het er 83.000.) De villa werd afgebroken, maar de noodlokalen hebben tot 1979 dienst gedaan.

Villa Berkenheuvel (Nieuwe 's-Gravelandseweg 57)

Villa Berkenheuvel werd in 1958 aangekocht door de Orde van het Heilig Kruis uit Amersfoort, die op het terrein van deze villa het (St.-)Vituscollege liet bouwen. Aanvankelijk bewoonden de Paters Kruisheren die lesgaven op het Vitus de villa. Later kwamen er de financiële administratie en de vakken Latijn, Grieks en burgerinformatica. In 1984 werd de villa verkocht.

Broederhuis (St.-Vitusstraat 4)

Het Broederhuis bij de St.-Vituskerk huisvestte van 1963 tot 1966 de gymnasiumafdeling van het Vituscollege.

Vituscollege (Beerensteinerlaan 69)

Al toen het door architecten F.J. Wiegerinck en H.J. van Balen ontworpen gebouw van het Vituscollege in januari 1966 werd

opgeleverd (zie eerder), boden de 32 lokalen te weinig ruimte om alle 680 leerlingen onder te brengen. Er werd onderwijs gegeven in allerlei ruimten die daar niet voor waren bestemd (bibliotheek, spreekkamer, dokterskamer). Toen er voor de nieuwe cursus in augustus 730 leerlingen werden verwacht, werden er direct op het voorplein noodlokalen bijgebouwd. In de jaren tachtig zijn er achter

de school noodlokalen bijgebouwd en de lokalen van het voorplein zijn verwijderd. In 2005, na de voltooiing van het bètagebouw, konden ook die noodlokalen verdwijnen. De noodlokalen rechts voor de school zijn in 2019 vervangen door het Artgebouw, rechts op de foto.

Bronnen

Archief Historische Kring Bussum

Archief Willem de Zwijgercollege

'Gerrit Borgers', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde* 1988, blz.125 e.v.

'Het Goois Lyceum wordt gesloten. Experiment mislukt', in: *De Telegraaf*, 27 juni 1953
luchtfoto.nl

Martin Heyne: *Bussum, Beeld van een dorp*. Bussum 1999, blz. 21

'Wat Drafna zal vervangen' in: *Het Vaderland*, 8 augustus 1941